

**Judith Dupont: *Kézikönyv nehéz szülőkkel rendelkező gyermekek számára.*
Budapest: Oriold és Társai, 2019. Fordította Weiszbürg Anna**

Judith Dupont talán nem ismeretlen a pszichoanalízis iránt érdeklődő magyar közönség számára. Leánynevén Dormándi Judit Magyarországon született 1925-ben, Kovács Vilma unokájaként, Bálint Mihály és Bálint Alice unokahúgaként.¹ Személyesen ismerte Ferenczi Sándort, aki szoros baráti és szakmai kapcsolatot ápolt családjával. Az Anschluss követően szüleivel Franciaországba emigrált, ahol aztán maga is pszichoanalitikus lett. Bálint Mihály halála óta ő gondozza a Ferenczi-hagyatékot, és komoly szerepet játszott abban, hogy Ferenczit a pszichoanalitikus gondolkodás rehabilitálta és újra felfedezte. 2017-ben jelent meg magyarul Judith Dupont különböző írásainak gyűjteménye *Az idő fonalán. Analitikus útinapló* címmel: ebből sokat megtudhatunk családjá történetéről, amely elválaszthatatlan a budapesti iskola történetétől, és tetten érhető benne az a szeretetteli humor is, amellyel az emberi lélekről gondolkodik.

Judith Dupont rengeteget fordított, folyóiratot szerkesztett, cikkeket írt, ám ez az egyetlen, könyvnek íródott műve, ez is Jeanne Van den Brouck álnéven jelent meg 1980-ban. Az ihletet az adta számára, hogy a hetvenes években felkérték, tartson pszichoedukációs előadásokat szülőknek arról, miként érdemes kezelniük problémás gyerekeiket, például mi a teendő a hazudós gyerekekkel, a verekedős gyerekekkel, stb. Judith Dupont nehezen azonosult ezzel a szemlélettel, amelynek kérdésfeltevése a gyermek jellemhibájaként értelmezi a nehézségeket, és ezekre keres receptet. Ellenérzését szokásos eszközével, a humorról oldotta fel: megfordította a helyzetet, így született meg ez a gyerekneveléskönyv-paródia, ami ugyanakkor mégiscsak mély és nagyon is használható tanulságokkal szolgál a gyermeknevelést illetően.

Jelen könyvet – tudományos többszámban – igen tapasztalt gyerekek írták sorstársaiknak, hogy segítsenek nekik eligazodni a szülőnevelés rögzös útján. Igen mulatságos, ahogy tudományos okfejtésekbe bocsátkozva elemzik a kihívásokat, amelyekkel egy gyermek magzatkorától kezdve szembesülhet. Miután – a teljesség igénye nélkül – áttekintettek néhány, a szülőknél tapasztalható problémás viselkedést, behatóan foglalkoznak a szülő anatómiájával, etológiájával. Érvelésüket esetekkel támasztják alá. Álljon itt egy részlet azzal kapcsolatban, ahogyan a gyerek a szülő „élőhelyét” látja: „A szülő mindenféle haszontalan, érdektelen, ronda és fogyasztásra alkalmatlan kacattal zsúfolja tele élőhelyét. Ezen tárgyak gyakran igen költségesek, és

¹ Judith Dupont-ról lásd pl. „Mesterségem a pszichoanalízis”. Párizsi beszélgetés Judith Dupont-nal (Erős Ferenc, Szilasi Judit). *Thalassa*, 1998, 9(1): 119-138. <http://www.c3.hu/scripta/thalassa/98/1/6dupont.htm>

hasznos tárgyak rovására kerülnek beszerzésre. Megszámlálhatatlan tábla csokoládé értékét fektetik porcelánvázákba, bronzszobrokba, színes képekbe, ingákba és más hiábavalóságokba. A szülő szinte sosem játszik ezekkel a tárgyakkal, mégis makacsul ragaszkodik hozzájuk.” (80.)

Mindez önmagában parodisztikus, ráadásul felnőtt fejjel nézve időnként elég hajmeresztő következtetésekbe torkollik, ugyanakkor szembesíti az olvasót a racionális érvelés mindenkori korlátaival, és azzal, hogy milyen sok esetben értjük félre egymást a szülő-gyermek viszonyokban, milyen nehéz is a dolgokat a másik szemszögéből látni.

A tudományoskodó, fontoskodó írásmód ugyanakkor tiszteleg is a gyerekek irigylésre méltó, friss, rácsodálkozó igyekezete előtt: mint előítéletmentes, lelkes kis kutatók, óriási lendülettel próbálják felfedezni, megragadni és rendszerbe foglalni a körülöttük lévő világot. Amikor a könyv egy ilyen gyerek hangján szólal meg, még olyan nehéz témák is emészthetőbbé, humorral megközelíthetőbbé válnak, mint például a gyerekvállalás ambivalenciái, a meddőség, a mostohakérdés vagy a családi titok.

Vincze Anna előszavában Karinthy Frigyes hasonló szellemben született novelláját idézi (Gőgicse), de ilyen, a felnőtt világ furcsaságaihoz alkalmazkodni igyekvő, azt értelmezni próbáló gyerekek jelennek meg Janikovszky Éva műveiben, vagy például *A kis Nicolas* kalandjaiban is. A kézikönyv például így ír arról, ahogy a szülő magát látja: „Az a tapasztalatunk, hogy a szülő hajlamos igen tetszetős képet alkotni saját magáról. [...] Egyes gyerekek úgy tartják, hogy nem szabad letörni a szülő öntömjénezési hajlamát. Szüksége van rá, így biztatja saját magát arra, hogy feladatát jobban végezze. Egyes gyerekek még arra is képesek, hogy ügyesen, egyetlen mondattal hízelegjenek a szülő megalomániájának, és egyúttal rámutassanak annak túlzó voltára. Egy kislány például egy borús napon így szólt apjához: »Papa, kapcsold fel a napot!«” (93.)

Izgalmas, ahogyan Judith Dupont írásában ötvöződik a budapesti iskola szellemisége és a francia pszichoanalitikus hagyomány. Ferenczi Sándor munkásságának egyik sajátossága az a mély alázat, ahogyan pácienseihez viszonyul, átérzi a páciens kiszolgáltatottságát terapeutájával szemben, és hangsúlyozza a terapeuta fokozott felelősségét abban, hogy empatikusan viszonyuljon pácienséhez. Ugyanezt a kiszolgáltatottságot éri tetten a felnőtt és a gyermek közötti nyelvzavar azonosításakor. Mindez hatással volt Bálint Alice munkásságára, aki mindig törekedett arra, hogy empatikusan átérze a gyermek szempontját, és a szülőket érzékenyítse a gyermeki gondolkodás sajátosságai iránt. Judith Dupont ezt a hagyományt követi: ne vegyük magunkat azért olyan nagyon komolyan, mi felnőttek, hiszen a mi nézőpontunk sem érvényesebb a gyerekekénél, és csak azért, mert ők függnek tőlünk, még nem érdemes megspórolunk magunkat a kérdésfeltevést: milyenek is vagyunk mi a gyerekek szemszögéből?

A francia pszichoanalitikusi hagyományban pedig nagy hangsúlyt kap az a gondolat, hogy a gyermek önálló és felelős lény, aki maga is aktívan alakítja a kapcsolatait, és legalább akkora igénye van a szülőtől való függetlenedésre, mint a budapesti iskola által hangsúlyozott empatikus szülői jelenlétre. A könyv számos

olyan esetet mutat be, amelyben a gyermeknek meg kell harcolnia a szülői projekciókkal, transzgenerációs terhekkkel, hogy szabad lehessen. Az egyik különösen megindító eset éppen a szülő szűrő funkciójának illusztrációja, amely kivételesen nem Judith Dupont praxisából származik, hanem saját családjának többgenerációs története.

A könyvhöz Françoise Dolto, a francia pszichoanalitikus gyermekterápia legmeghatározóbb alapító alakja írt igen hosszú előszót (maga az előszó az amúgy rövid könyv ötödét teszi ki). Judith Dupont egyike azon ritka pszichoanalitikus szerzőknek, akik valószínűleg, olvasmányosan és közérthetően képesek kifejezni mély és összetett gondolatokat is. Françoise Dolto előszava ezzel szemben igen nehéz olvasmány, és érdekességét leginkább az adja, hogy az olvasó ízelítőt kaphat általa a hatvanas évek francia pszichoanalitikusi gondolkodásának axiómáiból és dilemmáiból. Doltót a kompetens gyermek feltételezésének megfelelően igencsak foglalkoztatja az a kérdés, hogy miként lehetne e könyv tartalmát minél fiatalabb gyerekekkel megismertetni. Felveti a képregény ötletét, amely a későbbiekben meg is valósult: a könyv képregényverziói (*Le nourisson savant et ses parents* – A tudós csecsemő és szülei; *Les leçons du nourisson savant* – A tudós csecsemő tanításai) a nyolcvanas években jelentek meg franciául.

Igen izgalmas kérdés ugyanakkor, hogy kinek is szól valójában ez a könyv?

Véleményem szerint nagy erénye a műnek, hogy közérthető, nem kell sem pszichológusnak, sem analitikusnak lenni ahhoz, hogy megértsük, és ízelítőt kapjunk általa a pszichoanalitikus gondolkodásból: rövid, könnyed, vicces, mégis elgondolkodtató és mélyenszántó olvasmány. Ugyanakkor a pszichológus és/vagy pszichoanalitikus olvasó is egészen új szempontokkal gazdagodhat általa, miközben értelmezési keretét otthonosnak érezheti. A *Kézikönyv nehéz szülőkkel rendelkező gyermekek számára* tehát egyértelműen szól felnőtteknek, de kérdés, hogy mennyiben szól a gyerekekhez? Françoise Dolto véleménye szerint csak az olvasási készségek kezdetlegessége jelenthet gátat a gyermekek számára a mű mondanivalójának befogadásában, ezért is sürgette a könyv megjelentetését képregény alakban. Jelen magyar kiadást bátran ajánlanám kamaszoknak, kisebb gyerekeknek azonban inkább egy illusztrált vagy képregény verziót tudnék elképzelni.

A könyv egyik legfőbb erénye, akár szülőként, akár gyerekként, akár segítő szakemberként forgatjuk, hogy mintával és bátorítással szolgál: még a legijesztőbb, legkilátástalanabbnak tűnő helyzeteken is könnyít az, ha merünk róluk beszélni, gondolkodni, ne adj' isten merünk rajtuk nevetni.

Weiszburg Anna